

## טרומסיאנעק (פלד טוויליה).

## I

אמונה היתה בלבם של בני-טרומסיאנעק, כי ברכת צדיק חושפת על עירם לשמרה מכל פרעניות שבועלם. ביחוד בשחו בני העיר בכחה של ברכה זו משעה שהפסלוריים נפו לפני צבא המועצות והחריבו כל הישובים בדרכם ובטרומסיאנעק כמעט שלא נגעו לרעה, אף כי עברו גם דרך עיר זו. אבל סוף סוף בא גם יומה של טרומסיאנעק. בשל כחה של הכרכה וקללת-אלהים נוראה נתכה על העיר הזאת.

בבואי לספר את הטבח, שערכו נדודי האכרים הפרטיונים ליהודי טרומסיאנעק, חיל ורעדה יאחזוני ושערת ראשי תמסרנה. אין אני רואה לפני ברנע זה בלתי אם נחלידם שוטפים, וזרמים, ואוני תחרשנה לקול צוחת חיות טורפות ונאקות חללים... ההרג בטרומסיאנעק, אין לו, כמדומני, שום דוגמא בדברי ימי עולם. כאן היה לא רק המון צמא לדם, אלא גם אינפלינציה - רוסית ופולנית - שהבינה את הכל מראש ועשתה כל מה שהיה בידה, כדי לשכר את ההמון, להגביר את צמאו לדם ולעשותו לחיה טורפת, אוכלת אדם, שאין מידה מציל.

אלה, שבאוניהם שמעו את צלצול הפעמונים, אשר קראו את ההמון לשוד ולטבח, ובעיניהם ראו את הרוצחים, המזוינים רובים, קלשונות, קרדומות, מכוסים, מתכנסים בעיר ומכניסם את עצמם לדרג ולאבר, אלה שכעיניהם ראו את מאות החללים מתבוססים בדםם ובאוניהם שמעו את זעקתם של אלפי היתומים והאלמנות, שחשך עליהם כל עולמם ביום אחד, - הם לא ידעו עוד מנוחה כל ימיהם. ואני אחד מהם; את הכל ראו עיני, את הכל שמעו אזני...

חשיעי במאי 1919, צהרים. לחחנה טרומסיאנעק באה רכבת בת שלשה קרונות. אני, שהייתי אז שר-מאה ולפי משרתי זו עמדתי אותו יום על המשמר, פניתי למוריטוביץ, משנה הקומנדנט של שלטון המועצות:

- למה באה רכבת זו?

- להוביל חטים לזריעה, - השיב מוריטוביץ.

שקר היה בפיו. הוא עצמו השתתף אתריכך בהרג. הרכבת באה, כדי להציל את הנדר של שלטון-המועצות, אם יוכרח לעזוב את העיר. הקומנדנט קלימקוב הקדים לברות עוד לפני בוא הרכבת.

כשמסרתי למוריטוביץ את הדיעות, שהיו בידי, על המוני פרטיונים הקרבים אל העיר מן הכפרים הסמוכים ושאלתי אותו: "מה לעשות? השיב לי - על שני הינים ייידנגן, הנמצאים בבית הקומנדנטורה.

אחרי מסרו לי את הפקודה בדבר היין פנה לראש הרבקים יענורוב (כעבור שעה נהרג יענורוב על-ידי המתקוממים). ודרש מאתו את שכרו, המגיע עד החשיעי במאי. תיכף שקבל את הכסף, קם וזעק:

- הסכנה קרובה; יבקש לו איש איש מקום להנצל!

רנע אחד נדהמתי כולי. אתריכך מהרתי לצאת, כדי לאסוף את חילי-המועצות.

אבל כבר אחרתי את שעת הכושר. נדודי הפרטיונים כבר פרצו אל העיר. אחרים מחילי-המועצות ברחו אל התחנה. הנשאים נתחברו להפרטיונים.

בעיר החלו פרעיות לכל נוראותיהן. אכרים מזוינים מלאו את הרחובות. שדדו,

שברו, רמסו וצעקו: "וידים, איה מגניבכם החיל הארום? מסרו את נשקכם ואם לאו נהרנו את כלכם!" - הדבר, ארך כל היום עד שהספיקו הרוצחים להוציא ממחבואיהם כמעט את כל הנברים היהודים ולהוליכם לבית הרבקים. בדרך הבו את הנאסרים מכות אכזריות. לאחרים מן הנאסרים נלוו גם נשותיהם או בנותיהם. לשם מה הוליכו אל כל אלה לבית הרבקים? היה מי שאמר: כדי לקחת מהם קונטריבוציה. אבל היה גם מי שאמר אחרת: - כדי להרגם...

בא הלילה. לילה איום. העיר מתה וטבעה כלה בחושך. מסביב דממה, כבדה כעופרת. לפעמים נשמעת יריה יתומה. אחריה בוקע ועולה קול ענות חלושה. הלב מפרפר, הנפש שותתת דם...

למחר נודע, כי בבתים שונים נהרגו. ששה-עשר נברים ושתי נשים. עשירי במאי. יום השבת. הרוצחים הוסיפו לעבוד את עבודתם. הפשו וחטטו בכל המחבואות וכל אדם מישראל, שנפל לידם, נסחב לבית הרבקים. ושומרים העמדו ליד הבית לכל ימלא איש מן התפוסים, שומרים העמדו גם לאורך הרחוב, המכון אל התחנה, לבלי תת לאיש לצאת ולבוא דרך רחוב זה. מה יהיה גורל התפוסים? מה שנעשה מחוץ לעיר לא ידע איש. רק זאת ראינו דרך חרכי מחבואינו, כי בעיר הולכים ומתפוסים אכרים מווינים מן הכפרים והחוות אשר בסביבה. כי כבר נחרץ גורלם של התפוסים - לא עלתה גם על דעתנו. חשבנו כי תנתן לנו יכולת לבוא במשא ומתן עם ראשי הפרטיונים; לבקש, להתחנן, לשלם קונטריבוציה, לנאל את התפוסים. כך השבנו - ושעינו. גורל האימללים כבר נחרץ. עוד בבוקר הוכן להם קבר, שלשים וחמש אמות ארכו.

כל היום טרודה היתה האינטליגנציה, הרוסית והפולנית, להכין את הטבח הנורא. בשתי שעות אחר הצהרים נאספו הרוצחים לדון מה לעשות בוידים התפוסים? נשמעו דעות שונות. אלה צעקו: "הבה ושחוט את כל היהודים, אנשים ונשים עד בלי השאיר להם שריד!" ואלה צעקו: "הרנו את הצעירים והמל קונטריבוציה על הזקנים!" היה מי שאמר, כי רק היהודים, העובדים בצבא האדום, חייבים מיתה. אף נמצא מי שדבר על לב ההמון המתנעש, כי לא יעשו נבלה כזו ולא ישפוך דם נקיים, כי כבר נשפך דם רב חנם. התחילו מונים את הדעות. כפי שמסר אחר כך אבר אחד נאמן, נחלק כל ההמון הנאספים לשתי מחנות, מלבד אחרים, שנמנעו מלהצביע.

והנה בא מלאך-המות. טראכניסקי שמו. לשעבר היה חבר של הקומיסיה הקרקעית. אתריכך היה אופיצר בחילו של פטלורה, והיום נמל גדולה לעצמו ונעשה קומנדרט לפרטיונים. הוא בא רכוב על סוסו וצעק צעקה גדולה. אל כל המון הנאספים:

- אחים, הודינו! הוידים מוזארכיבקה באים ברכבת משורינת להרנו את כלנו! מיד נשמעו קולות קוראים מבין ההמון:

- בואו, אחים, ונשמד את הוידים! לא נשאיר להם שריד!

כרע התחברו יחד שתי המחנות, פרצו מהוולוסט, אשר שם היתה האספה, רצו אל בית הרבקים, הקיפו אותו מכל העברים והתחילו יורים יריות תכופות דרך החלונות והפתחים.

התפוסים, כארבע מאות איש, נשתחוו כאיש אחד על הקרקע, צעקו.

יאלו, התחננו, פרשו את כפיהם אל הרוצחים: - שומע לא היה להם. מתוך ההמון נשמעה קריאה אחת:

- לא תהיו כל נשמה!

ובשראו הרוצחים, שאי-אפשר להרוג עלידי יריה דרך החלומות והפתחים קהל גדול של ארבע מאות איש, פרצו אל תוך הבית והתחילו זורקים בתפוסים פצצות-יד. האומללים יצאו מרעתם מבהלת מות והתחילו דורסים ותונקים איש את אחיו.

והרוצחים התנפלו על קרבנותיהם כשהם שכורים מרם והתחילו הורנים בקרדומות וכסכנים, בחרמשים ובמגלים, בשפודים ובחניתות. לסוף קפצו על הנופים המפרפרים ודרסו אותם בעקבי מנפיהם. בעניינים נוראים, שאי-אפשר לפרטם, נהרנו בערמן ושתי בנותיו, שלפחו את צוארו בידיהן והתחננו אל הרוצחים, שלא יפרידו אותן מאביהן; מוהליבר ושתי בנותיו; דייטשמן וארבעה בניו - הבכור בן עשרים ושמונה והקטן בן חמש-עשרה; חמשת בני קפלון (אביהם נהרג לפני שנה); בוסקובסקי, שלפני ימים מועטים נצל מידי האטמן קוובסקי ועכשיו נהרג לעיני אשתו (האשה נצלה בארץ פלא), ועוד אנשים אחרים, שנפלו חללים יחד עם בנייהם. בתוך החללים היו גם הרבה זקנים מופלגים.

הנהג הנורא ארך חמש שעות רצופות. מחמש אתרי-הצתה ועד עשר בלילה. לאחר שנמר-הנהג באה פלוגה של פרטיונים, הפעילה על ענלות את החללים, שרכים מהם פרפרו עינין. הובילה אותם אל המקום, שלשם יורדים השופכין של בית-החרושת לסוכר, - כפרסא אחת מן העיר, - ושם קברה אותם בבור אחד, - הוא הבור, שהוכן עוד מאתמול על-פי הוראתה של האינטליגנציה הנוצרית אשר בשרוסטיאנעק.

ובשעה שהללו עסקו בקבורת החללים פשטו יתר הרוצחים על העיר, הוציאו מן הבתים את אלה שלא נגעו בהם בבוקר - חולי שיפוס, חלשים ורפי כח, שזה עתה נרפאו ממחלתם - והרגום לעיני בני משפחתם, אנסו את בנותיהם ונשותיהם ובזזו את בתיהם. השוד והרצח והענויים הגיעו למדרגה כזו, עד כי לסוף נבהלו גם אטמני הפרטיונים והם מהרו לסדר „גורדי-הנהג“.

מה שנעשה בעיר לאחר שנודע, כי כל התפוסים בבית הרבקים נהרגו, אין שום יכולת לתאר, יללות, זעקות קורעות שמים, יציאה מן הדעת, מיתות פתאומיות ממחץ-לב, דומה היה, כי כבו המאורות בשמים, כי כל העולם כלו שב לתהו ובהו. היתומים והאלמנות נפלו כאיש אחד ארצה, שפתותיהם לחשו רק תפלה אחת - כי ימהר המות לנאל את כלם מן החיים, שאין להם חפץ בהם.

אבל „גורדי-הנהג“ לא נתן לאומללים גם לשפוך את דמעותיהם בפרהסיא. היתומים והאלמנות נורשו מן הרחוב. הם נאספו בבתים אחדים ויתר הבתים נשאר עוברים לשוד ולבזה - בהשגחת גורדי-הנהג.

העיר מתה. כאלו נקברה כלה. גם ילדים קטנים לא הניחו להוציא, הגה מפיהם, אמותיהם לא הניחו לבכות, להאנות, היתה דממה נוראה ואיומה. דממת חיי-מות. רק לפעמים נשמע קול המולה ודעש מתוך הבתים העזובים, שם התגוררו הרוצחים ונשיהם-אכרים ורבו איש בחברו, אשה ברעותה, על הבזה, שלא יכלו לחלק ביניהם.

בשבעה־עשר במאי בא חיל־המועצות ונרש את הפרשיונים. הנחבאים החלו לצאת המחבואיהם. הרעב נבר בעיר. החיל הארום חלק מלחמו לאלמנות ויתומים. — ושוב עזב חיל־המועצות את העיר ושוב כמה דממת חיי־מות בעיר. למצבת עולם נשאר הקבר האלם, שבו נקברו כארבע מאות חללים.

(סדלר, וסז הלשע של מועלת הקהל הזמנית צטוטסטיאנען).

## II

מנהל הנמסיה השתדל לפני הרוצחים, כי ישתדלו בבית ה־רִבְקוּם את התלמידים והתלמידות של הנמסיה, שנתפסו יחד עם אבותיהם. ראשי הרוצחים הסכימו לכך, אבל הנערים והנערות לא נאותו לעזוב את אבותיהם ולסוף נהרגו עמם יחד. ראשי הרוצחים בקשו להוציא מן הכלל את רופא השנים בער, שהיה חביב מאד גם לרוצחים, אבל הוא לא נאות לעזוב את התפוסים וגם הוא נהרג עמם. בשעה שנערך הטבח ישבו בקומה התחתונה של ה־רִבְקוּם הפקידים של בית־החרושת לסוכר, הרופא של העיר והאפותיקר, אכלו ושתו ונגנו על הפסנתר, יאבלושסקי. הדיר אמר אל הרוצחים: „הרגו אותם! אל תשאירו פצעים וחולים, בשבילם אין מקום אתי בבית־החולים.“ כשהשליכו את החללים אל הבור היו עוד רבים מהם. ששה פצועים התחזקו וחלו ויצאו מתוך הבור. חמשה מהם מתו אחר־כך מפציעה ואחד חי עד היום.

מרדכי רבינוביטש ובנו התחבאו בבית אבר. ביום הראשון לשבוע (אחד עשר במאי) אמר להם האבר:

— עכשיו יכולים אתם לשוב לביתכם. אין עוד שום סכנה.

וכשיצאו מבית האבר באו רוצחים אחרים, נתנו להם חצינות והוליכו אותם השרה, לעבודי. רבינוביטש הבן הספיק גם לקחת אתו ספר — לעיין בו בשעה שיהיה פנוי מ־עבודתו. וכשבא יחד עם אביו אל השרה, צוו עליהם הרוצחים לחפור בור. בבור הזה נקברו שניהם חיים.

(מצי מרת ליערנענה).

## III

כשחזר חיל־המועצות לטרוסטיאנען ואפשר היה ליהודים לצאת ממחבואיהם מהרגו רבים מהם לעזוב את עיר־הדמים. נשארו בטרוסטיאנען כמאת משפחה של יהודים, — אלה שלא יכלו לעזוב את העיר. האברים לא מכרו להם צרכי אוכל וכל היום אימו עליהם, כי יכינו להם סבב חדש.

בתחלת החורף של שנת 1919—1920 כבשו הדיניקיים את טרוסטיאנען. היהודים חשבו, כי עתה ינוח להם, אבל טעו. תיכף כשנכנסו נדוד הדיניקיים התחיל לבח. ראש הנדוד דרש, קונטריבוציה מאה אלף רובל. היהודים יכלו לתת לו רק עשרים וחמשה אלפים רובל. כעבור שני ימים בא אופיצר אחר ואמר, שהוא הקומנדנט. נתנו גם לו עשרים וחמשה אלפים. אחר־כך בא שלישי ודרש כסף. לא היה לדבר סוף. פעם אחת תפסו הדיניקיים את צבי אראדובסקי ראש הקהלה והוליכו אותו לביתו. שם חפשו וברדקו עד שידם הגיעה, וכמובן לקחו את כל אשר מצאו. ועד שהללו עוסקים היו בכריקה וחפוש נמלט אבאדובסקי מידם וברח.

רבים מן האברים, שנחששו מן הכוח, נוסעים לעתים קרובות לאודיסה, עוסקים